

ਐਮਆਰ ਸ਼ਰਮਾ ਜੇ.

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ- ਪਟੀਸ਼ਨਰ।

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਆਦਿ।- ਉੱਤਰਦਾਤਾ।

1974 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 1083

14 ਮਾਰਚ 1978 ਈ.

ਭੂਮੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਾਨੂੰਨ (1894 ਦਾ 1)— ਧਾਰਾ 4, 5(ਏ), 6, 17(2) (ਸੀ) ਅਤੇ 18— ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ 1950— ਧਾਰਾ 226— ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਪਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ—ਅਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ—ਕੀ ਧਾਰਾ 17 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ— ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਧਾਰਾ 18 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਧੇ ਹੋਏ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ— ਕੀ ਆਰਟੀਕਲ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਕਵਾਇਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸੂਚਨਾ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ, ਐਕਵਾਇਰ ਐਕਟ 1894 ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਕਵਾਇਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਟ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉਠਾਈ ਗਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਬਚਾਅ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੇਸ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਸੁਸ਼ਤ ਕੰਮ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਬਚਾਅ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 17 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਹਰ ਹੈ।

(ਪਰਾ ੪)

ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਵਾਲਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਐਕਵਾਇਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

(Para 6)

ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ : -

- (a) ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;
- (b) ਕਿ ਇੱਕ ਰਿੱਟ, ਆਰਡਰ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜੋ ਅਨੁਸੂਚੀ 'ਪੀ' ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇਪਗਨਡ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। 1' ਅਤੇ 'ਪੀ. 2' ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ;
- (c) ਕਿ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਖਰਚੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਰ.ਸੀ.ਸੋਤੀਆ ਦੇ ਨਾਲ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਚ.ਐਲ ਸਿੱਬਲ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ।

ਅਸ਼ੋਕ ਭਾਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਆਈ.ਐਸ. ਟਿਵਾਣਾ, ਐਡੀ. ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਏ.ਜੀ. (ਪੰਜਾਬ) ।

ਨਿਰਣਾ

ਐਮ.ਆਰ.ਸ਼ਰਮਾ, ਜੇ. (ਓਰਲ)।

(1) ਇਹ ਹੁਕਮ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੰ: 1084, 1085, 1086, 1087 ਅਤੇ 1427 ਆਫ 1974 ਦਾ ਵੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰੇਗਾ।

(2) ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੇ 21 ਫਰਵਰੀ, 1974 ਨੂੰ ਭੂਮੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਐਕਟ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਐਕਟ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਾਇਆ ਵਿਖੇ ਨਵੀਂ ਮੰਡੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਇਕ ਹੋਰ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਹੱਤਵ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 17(2)(c) ਅਧੀਨ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਂ ਮੰਡੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਐਕਵਾਇਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਹੁਤ ਉਪਜਾਊ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਫਸਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਕੁਝ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਸੀ, ਜੋ ਇੰਨੀ ਉਪਜਾਊ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਲਾਗਤ।

(3) ਰਿਟਰਨ ਦਾਇਰ ਵਿੱਚ ਜ. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਆਦਿ (ਐਮ.ਆਰ. ਸ਼ਰਮਾ, ਜੇ.) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਫਸਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸਨ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ :-

“ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁਲਤਵੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪੱਖ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਅਧੀਨ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀਵਿਯਾਨਕ ਟ੍ਰਾਈ ਬਿਊਰੋ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਅਧੀਨ ਕੇਸ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਵਜੋਂ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕੇਸ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚੱਲਣ ਦੇ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 17 ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗਲਾ ਘੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੀਮਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੇ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੰਮਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਲਟਕਾਉਣ ਦਾ ਖਤਰਾ। ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ, ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 17 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਫੌਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ, ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ ਲਈ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦੇਣ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਖੇਤਰ ਹੈ।

(4) ਸ: ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਲਫਨਾਮੇ 'ਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਸਾਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਪਰ ਮੈਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਲਏ ਸਟੈਂਡ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਅਧੀਨ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਟੈਚੂ ਟਰੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਖੁਦ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਪ੍ਰੀਜ਼ਾਈਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਜੋ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜਲਦੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਹਨ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੀ ਵਿਵਹਾਰਕਤਾ ਬਾਰੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੱਕਰਵਾਤੀ ਢੰਗ ਅਪਣਾ ਕੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਕਰ ਸਕਦਾ

ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉਠਾਈ ਗਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਐਕਵਾਇਰ ਦਾ ਤੁਰੰਤ ਉਦੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੀਤੀ ਦੇ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜੋ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸੁਸਤ ਕੰਮ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਬਚਾਅ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 17 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। *ਪ੍ਰਿੰਟਰ ਹਾਊਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਿਡ ਬਨਾਮ ਮਿਸਰੀ ਲਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ*, (1), ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਬੈਚ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਇਹ ਦੋਖਿਆ: -

"ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਜ਼ਰੂਰੀਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਹਨਾਂ ਅਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹਨ, ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸਿੱਟਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਕੌਸ਼ਲ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਸਾਬਤ ਹੋਏ *ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਯਾਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ* ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀਤਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਟੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਵਾਜਬ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਸਵਾਲ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਨਿਆਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

(5) ਮੈਂ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਝ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ, ਘਟੀਆ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

(6) ਸ੍ਰੀ ਟਿਵਾਣਾ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਧੀਕ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਵਾਲਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ. ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ *ਤੀਰਥਲਾਲ ਡੇ ਬਨਾਮ ਦ ਸਟੇਟ ਆਫ ਵੈਸਟ ਬੀ ਐਂਗਲ ' ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।*

(1) ILR Pb. ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ (1970) ਪੰਨਾ 76.

ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਜਗਦੀਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਐਸ.ਸੀ. ਮਿੱਤਲ, ਜੇ.)

ਅਤੇ ਹੋਰ (2), ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਹਬੀਬੁੱਲਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਪੈਸ਼ਲ ਡਿਪਟੀ ਕਲੈਕਟਰ ਫਾਰ ਲੈਂਡ ਐਕਵਾਇਰ ਮਦਰਾਸ ਅਤੇ ਹੋਰ (3)। ਸ੍ਰੀ ਟਿਵਾਣਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਜੇਕਰ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਜਿਸਦੀ ਸੱਚੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਾਰੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ

ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਪਏਗਾ। ਸਿਰਫ਼ ਵਧੇ ਹੋਏ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰੇ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿਊਰ ਵਿੱਚ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿਖਦਾ ਜੋ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਆਧਾਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ 1 ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ; ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ 21 ਫਰਵਰੀ 1974 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 21 ਮਾਰਚ 1974 ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖੇ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਮਦਰਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਮਿਸਟਰ ਟਿਵਾਣਾ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ s156 ਵੇਖੋ। ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਕੀਲ ਦੀ ਫੀਸ 300 ਰੁਪਏ।

ਐਨ.ਕੇ.ਐਸ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ— ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪ੍ਰਭਾਪ੍ਰੀਤ

ਸਿੰਘ

ਰੀਵੀਜ਼ਨਲ ਸਿਵਲ

ਐਸ.ਐਸ. ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਅਤੇ ਐਸ.ਸੀ ਮਿੱਤਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇ.ਜੇ.

ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ- (ਪਟੀਟੀਫ) ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਜਗਦੀਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ— (ਬਚਾਓ ਵਾਲੇ) ਜਵਾਬਦੇਹ।

1974 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਵੀਜ਼ਨ ਨੰ. 1368

17 ਮਾਰਚ 1978 ਈ.

ਕੋਰਟ ਫੀਸ ਐਕਟ (1870 ਦਾ VII) ਕੋਰਟ ਫੀਸ (ਪੰਜਾਬ ਸੋਧ) ਐਕਟ (1953 ਦਾ XXXI) ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ —ਸੈਕਸ਼ਨ 7 (iv) (c) ਪ੍ਰੋ ਵਿਸ਼ੋ—ਮਨੀ ਡਿਕਰੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ—ਕੋਰਟ ਫੀਸ—ਕੀ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਵਿਗਿਆਪਨ *valorem*.

(2) 66 ਕਲਕੱਤਾ ਵੀਕਲੀ ਨੋਟਸ, ਪੰਨਾ 115।

(3) ਏਆਈਆਰ 1967 ਮਦਰਾਸ 118.